

AZ ERDÉLYI MEDENCZE ŐSTÖRTÉNELMÉHEZ.

Téglás Gábor, főrealisk. igazgatótól.

(Második közlemény.)

V. Oltvidék N.-Szeben környékéig.

146. **Bodok**, a „bodoki havas“ név alatt ismert magaslat déli terraszán elhelyezkedő „Kincsás“ várából a sepsi-szentgyörgyi muzeumban egy szép réz csákány.

147. **Körispatak**. A Nyirtetőn régi sánczerőd (Br. Orbán B. Háromszék leírásában). E helység északi szélén sánczásás közben egy trachytuffából készült csinos véső merült fel, mely birtokomban van.

148. **Sepsi-Szent-György**. A ref. templom szomszédságában, az Árkosra vivő mezei úttól jobbra, a volt Daczó-féle területen 1859-ben disznók ezüst-érmeket turván fel, a további ásatás 50 római családi érmet eredményezett. Ezek közül 50 Nagy-Szebenbe került s ezek: Cipia, Cordia, Crepusia, Fonteja, Julia, Postumia családoktól, majd Antonius (a triumviratus tagjától), Augustus és Vespasianus császároktól származnak (Mittheil. d. k. k. Commiss. 1859. 107. Archiv. f. oesterr. Geschichte XXIX. 330. Goos Chronik. 24. 1.

A várostól nyugatra az Őrkő hegyen kőfejtés közben prae-historicus cserepekre akadtak. Innen a munkások révén egy kőfej-sze Nagy-Szebenbe került. 1 szép andesit fejsze (16 cm. hosszú, 65 mm. széles), a sepsi-szentgyörgyi Székely-Mikó tanoda muzeumában látható.

Az Őrkőtől odább északnyugatra a Gémvára szintén prae-historicus földvár.

A város déli részén a jelenlegi polgári-iskola házának bővítése közben 1883-ban 2 fülű, alig 6 cm. magas edénykéket s két koponyát ástak ki.

Az Olt balpartját képező diluviális magaslat, az Eprestató, épen az átjáróval szemben durván készült urnákat tár elének. Nagy Géza székely muzeum-őr az itt talált érmek alapján népvándorlásokorinak minősíté.

149. Ilyefalva, innen egy szép csiszolt kőfejsze jutott volt 1883-ban általam a dévai reáliskola tulajdonába, csakhogy az 1876-iki ősembertani kiállításra küldetvén, többé nem került vissza. Római consularis és családi érmek lelőhelye.

Ilyefalvától nyugatra az Erőd felé tartó magaslatok sorában a Nagyhegy. E Ny. lejtőjén szántás közben urnákat találtak. Hasonló leletek fordulnak elé a Szármány és Nagy-Avas tájékán.

A Nagyhegy délkeleti lejtőjén az Egrespatak völgyében találtak a római consularis érmeket, a melyekből Révay Lajos sepsi-szt.-györgyi ev. ref. első papnál 130 drbot láttam.

150. Szotyor: az Oltból két kézzel formált, széngyurmával festett dudoros edény Kolozsváron, Pataky Viktor mérnök urnál.

151. Aldoboly. A falu mellett emelkedő Bácsshalmon bronzlándzsák, szekerczék, vésők fordultak elé.

152. Sepsi-Szt.-Iván. Pataky Viktor kolozsvári mérnök urnál egy gyönyörű rézesákány. Hossza 0 201 m.; a nyéllyuk átmérője 0 03 m. és itt az egész átmérő 0 045 m. Ugyaninnen s ugyanott igen csinos vörös agyagedény.

153. Bereczk, (Háromszékm.) a kolozsvári muzeumban lándzsahegyek és tokosvésők. Az Eleph. primig. fog Erd. Muz. V. 119. l. említve.

154. Réty A rétyi nyírnek Sepsi-Szt.-Iván felé eső délnyugati részében a futóhomok alatt rendkívül sok füstös, dendrites jaspis szilánk.

155. Czófalva. (Háromszékm.) 1840. novemb. a Czófalváról Barátosra vivő út első emelkedésénél kavicsszállító szekerek nyomán egy eserép edényben 4 arany tokos, több dudoros ékítésű és felvarrásra szánt aranypityke, nyeregboglár, egy durva mivű csavart

arany lánczvég, egy zablarészlet, egy átlukasztott arany gyöngy és egy font 22 lat súlyu (a nép szerint téglázóvas forma) fordult elé. E lelet egy része a háromszéki főtisztség útján Bécsbe került s ott a császári muzeumban több aranypitykén kívül látni egyik aranyfokost is. E fokos alakja, sőt díszítése is, mint alkalmam vala Bécsben meggyőződni, a Bessenyőn Forró Ferencz udvarán felmerült és hátrahajlított nyaku bronzfokosokhoz hasonlít. Ugy látszik, a volt gyulafehérvári pénzverdénél hamvadtak el a lelet többi tárgyai, mert Arneth is panaszosan említi, (Archaeol. Annalecten) hogy csak egy csákányt küldött be a hivatal. E nagybecsű leletről Kurz Antal adott először jelentést Pester Tagbl., 1841. év 5 - 6 sz.

Kállay Ferencz, a m. tud. akadémia 1884. július 12-iki ülésén olvasva fel róla, előadja, hogy 965 $\frac{1}{2}$ drb arany értékű lelet 20 karatos aranyból készült. (M. Akad. Ért. 1841. 72 lap. Sitzungsber. d. k. Akademie VI. köt. 14 tábla. Uj m. Muzeum 1853 évf. 56 l. Archaeol. Közl. V. köt. 1865. 34—35 lap, Seidl. Tundch. I. 28. Orbán B. Székelyf. II. k. 156 l. Goos Chr. 18.) A csavart láncz-ból egy részlet a N. Muzeumban.

156. Magyaros Egy innen Sepsi-Szt.-Györgyre került rézvésőt az odavaló rézművesnél már átalakítva találtam meg. A kikalapált rézanyagot 1885-ben átvettem. Lapos véső volt a leírás szerint.

157. Angyalos. A helységen kívül Bessenyő felé Telek nevű (régebben Bábolna) árkos határrészen a löszmélyedésekben vastag, durván ékített (leginkább barázdált, árdisszel ellátott), ujj-köröm benyomatokat viselő cserepeket gyűjtöttem 1885. szeptember 15-én, Nagy Géza muzeum-őr barátommal. Ugyanitt katlansirok. Keletre a Kistelek határrészen disznó-kova név alatt ismert jáspis, füstös kova szilánkok nagy bőségben fordulnak elé s ilyeneket nem csak én gyűjtöttem, de Herepey Károly is.

158. Bessenyő. Az angyalosi telepek folytatásaként jutunk a Hegyes tetőre, melyen végig ismétlődnek a szilánkok. A Székely-Muzeumban egy félholdalaku ezüstgyűrűt láttam innen. 2 cm. széles, 8.5 gr. súlyu. Közepén megvastagszik, végei kihegyesednek. Ugyaninnen egy ezüst sodronytekercs, újjgyűrű jutott a Székely-Muzeumba. Kettős csavarulat után mindkét vége kihajlik s egy-egy félkörbületet tesz. Ezt a határrészt obsidian szilánkjai is kitüntetik.

Bessenyő Dellő határáról a Székely-Muzeum 1 cm. átmérőjű, 4·3 gr. súlyu aranygyűrűvel bir.

Benn a helység közepén Forró Ferencz volt megyei alispán telkén 1875—76-ban, építkezés közben 28 bronzfejszét és fokost találtak egy őszagancsár és egy csontnyilvég társaságában. Ezek nyaka hátrafelé megnyulik a felerősítés szilárdítása végett. Három darab ezek közül a sepsiszentgyörgyi ev. ref. gymnasium tulajdonába ment át. Az egyik hossza 11 cm. Alakilag hasonlít az Erdélyi Muzeum azon példányához, melyet Hampel József¹⁾ műve is bemutat, s minőhöz hasonlót Hampel műve XXXI. t. 6 á. a Nemzeti Muzeumból 4 á. a szt.-györgyi muzeumból s a XXXII. t. 3 á. a korosi (Baranya m.) kincsből (Nemz. Muz.) bemutat.

A Székely Mikó tanoda legnagyobb példánya 19 cm. hosszú, de a nyélhát pecsétnyomóformán még egy centiméterrel magasabbra dudorodik. A fok szélessége 5 cm. Ele lekerekített szép párkánydíszet visel.

E fejszéken a párkány dudoron kívül a fokon csigavonalszerű dudort is látunk. Egy ilyen példányt Nemes Ferencz bessenyői gazda kézi fokosul visel. A lelet nagy része Forró Ferencz áldozatkésztsége folytán a Székely muzeumba jutott.

Bessenyőn primitív vasolvasztók nyomai is mutatkoznak s He-repey Károly ott léte alatt Forró Móricz segítségével egy ilyennek töredékeit össze is szedte. Mi vas-salakot találtunk. Az angyalos-bessenyői lelőhelyekről meg kívánom említeni, hogy a bodoki havasból délkeletre irányuló hegynyulvány végére esnek s e nyulványon át az Olt felsőbb vidékére folyvást erdős tájakon közlekedhettek az ős lakók. Megfordítva a Feketeügy terét kaphatták kézügybe.

159. Dálnok, a sepsiszentgyörgyi Székely-Mikó tanodánál egy hatalmas andesit fejsze. Hossza 16 cm., szélessége 6 cm., a nyéllyukon át 5 cm.; a nyéllyuk átmérője 2 cm. A Székely Muzeumban egy kis agyagkanál.

Ugyanott egy zsemle alaku andesit buzogány, 65 mm. átmérővel, nyéllyuk nélkül.

A Székely-Muzeum gazdag praehistoricus készletének lelőhelyeit a helyszínéről ismerni alkalmam nem lévén, csupán néhány adat felsorolására szoritkozom még onnan.

¹⁾ A bronzkor emlékei Magyarhonban XXXI. 3 á.

160. Várhegy, a nagyszebeni Bruckenthal muzeumban urnák (Ackner Jahrbuch 1856. 32 l.)

161. Altorja, a kolozsvári muzeumban 80 cm. hosszú bronz kardpenge markolat nélkül. Quintus Curtius denárja is találtatott (Székely muzeumban) s bronzfejsze (a bessenyőihez hasonló.)

162. Szacsva nagy obsidian vésőjével teszi magát a Székely-Muzeumban kiváló érdekűvé. Ugyanitt aranytárgyak is jöttek elé. (Kelet 1877 évf. 216 sz. 911 l.)

163. Pelyán, a kolozsvári muzeumban 40 cm. magas, barna anyagu, hosszú nyaku urna, 1 kis fazék, több durva cserép, megmunkált szarvas agancsok, 1 bronzvéső.

164. Imecsfalván, a Székely-Muzeum nagylelkű alapítója, Cse-rey Ignáczné úrnő lakóhelyén, a temetőben találnak becses régiségeket. Öntőmintái, ujjköröm díszítésű fazekas készítményei teszik figyelemreméltóvá. Egy nagy urna.

165. Tatrang, (Tartlau) a „bei den Ziegelscheuern“ egy 46 cm. hosszú bronzkard, 2 lándzsahegy, 6 bronzvéső találtatott. Mindez a brassói ev. gimnáziumé. (Kronstadt Progr. 1870—71. Goos Chronik 55. l.)

Ugyaninnen a Bruckenthal muzeumban egy gyönyörű bronz kerékrészlet és lószerszám.

166. Bölön gazdag bronzleletével lép be a praehistoricus telepek közé. Az egész lelet a Székely-Muzeumba került.

167. Az Olt vidékéről ki kell még emelnem Köpeczet, a szénbányától a vasúti rakodó felé épített lóvonatu vasut-vonalon talált s a kolozsvári muzeumban levő urnájával, valamint szürkés edényével, melynek két fülében a felfüggesztő kötél is megmaradt. (Goos. Chronik 31 lap.)

168. Krizba. Koos Ferencz brassói kir. tanfelügyelő szives ajándékából egy kis trachyt fejszét szállítottam innen Dévára.

169. Bardocz. Bardocz, Bojtén és Bibarezfalva közt 2—6 magas, 6—12° átmérőjű nyolez sirhalom. Ezeket kibontva, egyikben 1, kettőben 2, majd 3 szekrény sir (7—10 kölapból), majd csakhamu, szén és cserépdarabok képezték a tartalmát, de mindenikben kőszerszámok is mutatkoztak. Fehér quarczopál szilánkokon kívül egy kőspenge sárga jaspisból.¹⁾ Finály Henrik ásatásaiból egy finom trachyt-

¹⁾ Archiv. d. Vereins f. Landesk. 1870. IX Bd. 18 lap. G. Westen. Még előbb hírt adott e sirokról Orbán Balázs. Székelytöld I. k. 223 l.

tufa kis véső, trachyt töredékek, félig égetett durva eserepek és emberesontok jutottak a kolozsvári múzeumba, mint az Koch Antal jelentésében is ki van emelve. (Erd. Muz. V. 134 l.)

Kiegészítéstül fel kell vennünk az 1858-ban felmerült kincsleletet. Bogdán Vaszi kecskepásztor 25 drb durván alakított, zigzag és keresztbarázdával ékitett aranykarikára talált. Az arany minősége különböző, van finomabb is, de a túlnyomó részben $\frac{1}{3}$ ezüst, vagyis a régiiek elektronja. Súlyuk 2·1 — 2·3 — 2·7 — 2·57 — 3·4 gramm, vagyis a kisebbek közé tartoznak, mert úgy az általam lemerít nyavalyásfalvi, (Hunyadm.) mint a dr. Hampel József¹⁾ által lemerít szarvasszói (Mármarosm.) karikák jóval súlyosabbak s míg a nyavalyásfalvi 20·7 gr., tehát a szarvasszói súlyosabb csoportba sorolható s Hampel első, vagyis könnyebb csoportja is jóval felülmulja a bardocziakat, melyeknél még a bessenyei aranykarika is nehezebb. (Lásd e leletről, Kovács Ferencz előadása a Zsiberk, Borberek és Bibarcz környékén talált kelta s Erdély római régiségeiről. Magyar orvosok és természetvizsgálók munkálatai. 1874. XVII. köt. 79 - 80 l.)

E kincset 2 bronzvéső, 2 bronztör, 1 bronzkardtöredék, 2 bronzüst 2—2 füllel, de kilyukadt fenékkal egészíti ki.²⁾

170. Olasztelek, (Udvarhelym.) a bardocziakhoz hasonló aranygyűrű a kolozsvári múzeumban.

171. Felmér. (Nagy-Küküllőm.) 1867-ben, a szélmalom építése közben, 2 halmot nyitottak fel. Egyikben hamu és csont, a másodikban egy $2\frac{1}{2}$ ' hosszú 1' széles homokkölapokból összerakott szekrénysir.

172. Darlacz. Draas (Udvarhelym). 1810—12 közt az akkori jegyző $1\frac{1}{2}$ ' mélyen a kertjében 30 tokos vésőt talált egy hegyével földbe szúrt kard körül. Rézműves kézre került. (Goos. Chronik 19.)

173. Zsiberk. (Nagyküküllőm. Seiburg.) Bos urus primig. lelete, közép nagyságu kétélű durvaszemű amphiból-baltája, feketés serpentin kis baltája, sötét serpentin buzogányfő töredéke, (mind a gesvári gymnasiumé.)

A helységtől keletre és északra haladó hegynyulványon több

¹⁾ Dr. Hampel József. Mármarosmegyei aranylelet. Archaeol. Értesítő XIV. 29—32 l.

²⁾ Seidel Archiv f. oesterreich. Geschichte XXIV. I. 389.

halom s ezek egyikében kis barna edény, egy másban 2' mélyen égetett agyagsirpadmaly, egy bronzgyűrű és egy urna töredéke. A Kobor felé haladó halomban négy kölemezből alakított szekrénsir, ebben egy tűzköszilánk és egy barna edény. Egy szomszédos halomban emberi alsó állkapocs az összes zápfogakkal, egy harmadikban hamu, eserép közt tűzkő.

A Rother Hebes nevű határon Goos K. szekrénsirt s abban ujjbenomással díszített cserepeket talált.

(Zsibekről Kovács Ferencz is szól a Magyar orvosok és természetvizsgálók XVII. (1974.) évk. 79–80 l.)

174. Kacza (Katzendorf N.-Küküllőm.) serpentin fejsze a segesvári gymnasiumé. Téglás I. öcsém a Steinbergen szilánkokat, cserepeket gyűjtött. Sok cserepet talált a Homoród partján is.

175. Leblang. 1872-ben útépítéskor a falun felül két tűzhely. A Lanzelt nevű határon sok durva eserép. Innen egy bronzlándzsahegy a segesvári gymnasiumba került. (Goos. Chronik 33.)

176. Garád. (Stein. N.-Küküllőmegye) 3 bronzszel, 2 sarlótöredék, 1 nyilvég, 1 kés, 1 lándzsahegy fordult elő. (Transilvania 1838. II. 275, Jahrb. d. k. C. C. 1856. Archiv. f. Landeskunde N. T. IV. 1856.)

177. Kóhalom. 1885. őszén Téglás István öcsémmel a várba látogatva, a bejáró közelében középnyagyságu, szivalaku tompa baltát találtunk szürke serpentinből. Ez birtokomban van. Hasonlót említ fel Koch Antal Goos Károly közlése nyomán. (Erd. Muz. V. 133 lap, 28 sz.) Ackner Mihály, néhai szenterzsébeti (Hammersdorf) lelkes gyűjteményében egy kőfejsze és egy bronznyilhegy.

Téglás István öcsém a Blumenthalban is talált durva cserepeket.

178. Sövényesség, (Schweischer. Nagy-Küküllőm.) bronzvéső a segesvári muzeumban.

179. Halmágy. (N.-Küküllőmegye) Bronznyilhegy a Bruckenthal muzeumban.

180. Fenyőfalva. (Girlsau N.-Szebenm.) 2 serpentin fejsze és cserepe. Neigeb. 292. Jahrbuch d. k. C. C. 1856. 27. Archiv. f. Landkde. IV. 34.)

181. Szász-Ugra (Galt. N.-Küküllőm.) jaspis és tűzkő balták. Egy fekete szarukő jaspisból a kolozsvári muzeumban. (Erd. Muz.

V. 134. 40.) Ackner gyűjteményében 6 tokos véső, 1 kard, bronz és vaskés volt. Steinburg kőhalmi polgármester útján a Bruckenthal muzeum bronzkéseket, egy három élű nyilhegyet, egy bronzkarikát és egy 29 cm. hosszú rézfejszét kapott. Neigeb. Dac. 275. Jahrb. 1856.

182. Szász-Kézd (Keisd. N.-Küküllöm.) $\frac{3}{4}$ órányira délfelé a Hülberg nevű hegyen 24 lépés széles, 48 lépés hosszú, embermagas sáncztöltés. Másfél órányira északra.

183. Kobor. (N.-Küküllöm.) 5 serpentin fejsze (Erd. Muz. V. 133.); 3 tokos bronzvéső, 1 buzogány a segesvári gymnáziumban, 1 szépen alakított, gazdagon gravírozott kard pedig a Bruckenthal muzeumban.

184. Szász-Keresztúr, (Deutsch Kreuz. N.-Küküllöm.) az ev. paplak építéskor hálonehezékeket találtak. (Arch. N. T. II. 388.)

185. Homoród-Szentmárton. (Udvarhelym. Homoród-völgy) 1 thasosi tetradrachma és egy római családi érmékből álló lelet. Utóbbiakból, fájdalom, csak 16 maradt fenn s ezek karpereczké alakítva, használatnak Cseréyné úrnő és Jakab Ilona homoród-szentmártoni lakós által.

186. Homoród. Téglás István ösém a Homok-hegy nyugati oldalán fedezett fel egy eddig ismeretlen praehistorikus telepet, hol vörös-tekete cserép, sok tűzpad, néhány szilánk, egy szarukő lándzsahegy jutott birtokába.

187. Alsó-Rákos. A Tepején alól Hausman szerint ezüst zablák s egyéb ősi készítmények jöttek napfényre; de elkallódtak. Ilyen sors várt azokra a bronzlándzsa- és nyilhegyekre, melyek Téglás I. közlése szerint, a vasut építése idején merültek fel.

188. Báránykut, (Bekokten. N.-Küküllöm.) a segesvári gymn. kékes serpentinfejsze. 1872-ben 3' mélyen számos szénnel, hamuval, durva cserepek, ezernyi hálonehezék.

189. Hortobágyfalva, (Korneczel. N.-Szebenm.) a Hortobágy vize 1867-ben egy 68 cm. magas, szájánál 34 cm. széles, egy hec-toliter ürtartalmu s hullámos karczolatallal díszített urnát mosott ki. Fehéres márgából korongon készült.

190. Glimboka. (Olt mellett Szebenm.) Egy bányász-kapa (Bergratzen)-formán begörcbülő, nagy, vörös rézeszköz, a nagyszebeni Bruckenthal muzeumban. Hasonlót találtam Telek (Hunyadm.) ősi

vasbányaüregeiből vasból s közöltem Praehist. arany, vas- és kőbányaeszközök cz. tanulmányomban.¹⁾

191. Nádpatatak, (Rohrbach. N.-Küküllöm.) a segesvári gymnasium gyűjteményéből Koch Antal jelentésében (132 lap, 19 szám.) foglalt nagy serpentinbalta (kikanyaruló éllel) serpentin (v. gabbro) csákányon kívül a Bruckenthal muzeumban ezüst kupos lándzsa és sodronytekeres.

192. Bene, (Udvarhelym.) sok görög és római éremmel együtt a vaspálya építésekor két ezüst kapocs.

193. Fogaras vidékén sok bronznemű jött elé. 1 tokos véső, N.-Szeben, Természettud. társ. muz. (Goos. Chronik.)

194. Szenterzsébetfalva. (Hammersdorf. N.-Szebenm.) A falusiak kertjétől kezdve őskori emlékeket találtak mindenfelé, u. m. hálónéhezék kupok, tálacskák, korsók, urnák stb. Még Ackner idejében, ki épen idevaló lelkész vala, 1 aranyrud' 2 rézérem (Erythä), Nagy Sándor arany staterje, sok consuláris érem, tokos véső, lándzsahegy, bronzfülönfüggő, 1 buzogány fordultak itt elé (Transylvania II. 208. Archiv. f. Landeskunde IV. 23. Neigebaur. Dacien 260. Archiv. f. Sieb. Landkde. Neue Folge. III. táblája). Kiváló érdeket nyert e telep az 1870-ben a falu és a szőlők (Vorprich Weingärten) közt, az Ujfalura vivő úttól jobbra, egy 4' átmérőjű gödörben talált 8 mázsányi öntőműhely maradvány által. A lelet Reissenberger Lajosnak Siebenb. Arch. f. Landkde. N. T. X. 8. jelentése szerint öntési rögökből, öntésre szánt töredékekből és egy kevés onból állott.

A leletben volt 18 kardpenge darab, 9 lándzsa, 3 ép és 4 törött tör, 15 hosszú véső, 100-nál több tokosvéső, 2 kettősélű szekerze töredék, valami 70 sarló darab; több késpenge darab, 2 bányászvéső, 3 kalapács, számos ép és törött fűrész, számos üstrészlet a jellemző nietolás nyomaival, tálrészlet, horog, hattyuforma alak, nyilván felfüggesztő, díszművek, valami 6 mázsa öntésű rög, melyben rézlepenyek és kis öntőmbók is valának. A nagy feltűnést keltett lelet megtekintésére és részben megszerzésére Rómer Flóris is lesietett s az Archeol. Értesítő III. k. 629 - 275. IV. 12 --14 évf. 269. adta jelentését. Ugyanott III. k. (1870.) 242 l. 322 l. IV. (1870.) 81 l.

¹⁾ Archeologiai közlemények. XIV. köt. 1885 évf. lap.

Egy második lelet a „Fundatura“ nevű határon egy darab $17\frac{1}{2}$ hüv. átmerőjű vasfülű bronzüst, 1 drb $17\frac{1}{2}$ hüv. átmerőjű, $4\frac{1}{2}$ hüv. magas s acanthuslevél forma fülű tál, 1 gyűrűbe futó fül, egy három lábú hasonnyelvű serpenyő. Ackner által az Arch. IV. köt. I. füz. 23 lapján, leirtakkal együtt későbbi eredetűnek látszik Goos szerint.

195. Ujegyház, (N.-Szebenm.) egy arany $\text{KO}\Sigma\Omega\text{N}$ a segesvári gymnásiumnál, egy Nagy Sándor-féle egy thasosi tetradrachma, egy dyrrhachiumi drachma. Egy serpentin kalapács, nagyszzebeni gymnásium.

196. Alzen. (N.-Szebenm. Ujegyházi járás.) 1886. júliusában szántás közben, a következő tárgyakból álló bronzleletre akadtak:

5 drb sarló, 7 karperecz, (középen 0 6—0 9 cm. vastag huzalból), czirádakarcz alakokkal. Egy 7 cm. hosszú, 2 6 cm. széles véső. Egy bronzpityke. Egy tű, melynek feje 1 2 cm., hosszúsága 6 cm. Fenn és alant barázdaékités. Egy csőalaku s 10 cm. hosszú, 0 4 cm széles lemez. Egy borostyánkőgyöngy 1 8 cm. átmérővel, de a mely széttört. Allitólág egy második is mutatkozott. Egy feketeszín durván ékitett eserepédény töredékei. (Correspondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde X. Jahrg. 1887. Nr. 1.)

197. Hermány. (Kastenholz. N.-Szebenm.) 1777-ben 100 thasosi tetradrachma, 1859-ben az „Ursels berg en“ $1\frac{1}{2}$ aransúlyu arany karika (Mitth. d. k. k. C. C. 1860. 26. Archiv. f. oest. Geschichts. qu. XXIX. 321. Az Alzenaun vörös eserepek. (Neigebaur Dacien 273. lap, 73 szám.)

198. Szelistye, (N.-Szebenm.) a Dealu Forciloru oldalán Téglás István öcsém 1885 nyarán sok rosszul égetett eserepet talált.

199. Orláth. Öcsém rosszul égetett kezdetleges ékitésű eserepeket és egy barbar földvárt fedezett itt fel. A Dealu Lidin is egy régi vár mellett szilánkokra akadt.

200. Tilicska. Nevezett öcsém itt is nagy mennyiségű primitív készítésű eserepet gyűjtött s két barbar erődöt mért fel.

201. Galis. Ugyancsak öcsém említett évbéli kutatásai közben értesült, hogy a déli Kárpátok mélyén, a Cibin és Sebes forrás vidékébe eső Frumosa havason egy galisi pásztor a 60-as években nagy rakás homoru ezüst pénzt, vagyis drachmát talált, a mint egy forrás mellett magának tűzhelyet készített. Leletét beváltotta volna.

202. Szelindek. (Szebenm.) A régi várhegy oldalán durva cse-repek. Innen egy r. e. galadi érem a segesvári gymnásiumban. Archiv. f. Landkunde. N. T. IX. V. f. Goos. Chronik. 54.

203. Porcsesd, (a vöröstoronyi szoros közelében N.-Szebenm.) bronznyilvőgek voltak Ackner muzeumában s azok rajza Archiv. f. Landesk. III. látható.

204. Felső-Sebes. (N.-Szebenm.) 1838-ban a falun alól gyer-mekek dyrrhachiumi drachmákat találtak. A neki buzdult falusiak 469-et ástak ki, miből a bécsi régiségtár 58-at megtartott s a töb-bit a szász középiskolák közt osztották ki. (Arch. IV. 21. A. t. o. Gesch. IX. 165.)

205. Nagy-Disznód. (Heltau, N.-Szebenm.) Zood felé 1836-ban egy kecskepásztor egy edényben 500 görög bronzéremre akadt. 498 Ackner meghatározása szerint Corhya-féle érem 11 változatban, 2 darab Pharus (Lesina) szigetée, 2 Panormus városé Siciliában. (Arch. IV. Heft. 1. 19.)

206. N.-Szeben. A lelőhelyek közelebbi meghatározása nélkül a nagyszebeni termtud. társ. gyűjteményében Szeben környékéről kőfejszék márgából és serpentinből, vésők jaspis és serpentinből.

VI. A két Küküllő, Nyárad és ezek mellék-völgyei egész a Marosig és N.-Szebenig.

207. Szederjes (Udvarhelym.) vörös réz fejsze, Kovács Ferencz apátplébános gyűjteményében M.-Vásárhely. A nyél felé csatornás nyilvánnyal.

208. Szász-Danos (N.-Küküllöm.) bronz sarló, Kovács Ferencz apátplébános gyűjteményében M.-Vásárhely. Egyik eltörés után ösz-szenietoltatott. Erdélyi typus tövissel nyéllel.

Ugyanott bronzkard. A segesvári gymn. hegyes kőfejsze, bar-na serpentinből. Acknernél kard-disz volt aranyból. A helység felett körül sánczolt hegy neve Cetate (vár) (Ackner Neue Folge II. 388.)

209. Somogyom (K.-Küküllöm.). A n. muzeum arany-kincs-leletéről ismeretes helységből hatalmas két élű réz-esákány, minő-ket Pulszky „A rézkor Magyarországon“ cz. művében bányász-eszköz név alatt mutat be. Az idevaló arany-kincsről az Arch. Értesítőben

Dr. Pulszky Ferencz értekezett. A karperecz m.-benyeihez hasonlóan szarvalakban hajlik ki. A Kis-Küküllő menti helység 1881-ben egy agyagédényben a következő aranykincset szolgáltatá. Az agyag edény még egy-egy classicus formájú bronzedényt tartalmazott, mint a cserbeli ezüstkincs Hunyadmegyében. — Ebben huszonhat darab paizs alaku díszitmény (phalerae) 3 változata, 18 darab szivalaku (167 gr.) aranyláncszem, 13 vékony sodrony-csavar, 158 kisebb-nagyobb gyöngyszem, egy drb 43 gramm súlyu aranyrög, 5 ezüst gyöngyszem találtatott. Mindez a jól ismert halvány ezüstartalmu erdélyi elektronból. A pénzalaku díszitményeken középen a kerek dudort kivert gyöngysor és korona környezi, ezt egy kisebb domború karima köríti s azután keskeny domború karima alól-fölül gyöngysorral. A külső karimához a belsőtől hármás gyöngysorvonal halad, úgy, hogy köztük 2—3 kis kerek dudor marad. Súlyuk 4—5 gr., 9—10 és 18—20 gr., tehát pénzdarabul is használhaták. Mindezeket ruhára is fel lehetett varni. A római katonák ruháik felett és jószerszámaikban hálóformában összevert szalagokon szintén ilyen phalérákat viseltek. A lelet legnagyobb része a n. muzeumba jutott, az Erd. Muz. és n.-szebeni Bruckenthal-muzeum egy-egy közép nagyságu boglár a kisebb változathból egy-egy láncszem és gyöngy jutott. (Pulszky Ferencz. Arch. Értesítő 1882. évf. 154—6. l.)

210. Szent-Istvánról (Maros-Tordam.) réz fejsze Kovács Ferencz gyűjteményében.

211. Nyárad-Gálfalváról, (Maros-Tordam.) réz fejsze ugyanott. Kovács F. apátplébános ur itt gyanítja annak az érdekes rézkincsnek lelőhelyét, mely egyetlen fejsze híján a 70-es években megsemmisült s melyre Pulszky Ferencz nagy műve is vonatkozik. Ugyanonnán s ugyanesak Kovács Ferencznél szép bronzvésők, 1 lapított trachyt-buzogány négy dudorral, nyéllyukkal. Egészen hasonlólt láttam a bécsi anthropologiai társulatnak Kobenből (Kaukaszus) vásárolt bronzleletében. E buzogányról az országos kiállítás alkalmával tartott régészeti gyűlésen is szó volt.

¹⁾ A rézkor Magyarországon. Dr. Pulszky Ferencz. 1884. 21 ábrával.

Ugyancsak Nyárad-Gálfalva közelében mentették meg a Nyárad-kavicsai közül egy paizsdudor öntésére trachyttufából készült öntő mintát. Igen gondos munka. A Nyáradból itt egy rendkívül széles bárdalaku s a szederjesi, somogyomi és ny.-gálfalvi rézfejszék mintájára készült kőfejsze-trachytból.

212. Somosd (M.-T.-m.) a várhegyen sok bronzfegyver, többi közt 11 hüv. hosszú fejsze jött elé. (Orbán IV. 41).

213. Firtosváralyjáról (Udvarhelym.) Neigebauer a székelyudvarhelyi ev. ref. collegium tulajdonában levő urnákon, bronzvésőkön kívül 1847-ben az etédi papnál aranyzablát látott. Innen a 70-es években apránként egy ember Budapesten 6 arany karikát árusított el s végre gyanu alapján le is tartoztatták. Ismeretes lelőhelye II. Fülöp tetradrachma barbar utánzatainak. M.-Vásárhelyen Kovács Ferencz gyűjteményében nagy tokos véső és egy kisebb füles véső oly szélesre terjedő éllel, minőt az alsó-járai a kolozsvári muzeumban mutat.¹⁾

214. Budvár, Udvarhely melletti hegy, a kolozsvári muzeumban kettős élű rézesákány.

215. Ilyesmező, Kovács F. gyűjteményében jaspis véső.

216. Parajd, a Nyirespatak oldalról egy átfurt, de eltörött trachytfejsze; a Nagy László tetőről egy szivalaku kőfejsze trachytból. Ennek mindkét oldalán látszik a furlyuk kezdete, de befejezve nincs. Kovács F. gyűjt. U. ott egy bronzgyűrű.

217. Sóvárád, az erdélyi muzeumban egy amphibol és 1 kárpáti homokkő-fejsze. (Koch Antal Erd. Muz. V. 134.). Kovács Fer. gyűjteményében M.-Vásárhelyen 2 bronzkarika. Mindkettőnek belső fele homoru.

218. Baczka-Madaras (M.-T.-m.) és Szent-Benedek közt egy esontváz mellett mintegy 60 bronznyíl-hegy feküdt. Ezek egy része, egy égetett agyagkalapácsal, N.-Enyeden látható.

Kovács F. gyűjteményében egy urna koponya részlettel.

219. Vadasd, (M.-T.-m.) egy nagy vasesákány N.-Enyeden; Jakab Ödön tanár birtokában 1 kőfejsze.

220. Szent-Gerlicze, (M.-T.-m.) Koch A. jelentésében 1 kárpáti homokkő-fejsze, 1 homokkő-kalapács, 1 gabbró fejsze (kolozsv.

¹⁾ Lásd Hampel József. A bronzkor st. XIII. t. 1. á.

erd. muz.) Herepei gyűjteményében fazakas készítmények, kőszerszámok.

221. Havadtő, nagy tokos véső Kovács Fer. gyűjt.

222. Sófálva, (Udvarhelym.) egy arany-sodrony, összezsavart állapotban (Mittheilung. d. k. k. Central Comission 1858, 264).

223. Karácsonyfalva, (Udvarhelym.) a „Szénaság“on 160 lépésnyi sánczolat, durva cserepekkel, aranyhuzal (Orbán Székelyföld I. köt. Udvarhelysz. 185—186).

224. Máréfalva, (Udvarhelym.) a várnyak fokon 50 lépés hosszú, 25 lépés széles és 30 magas terméskő-töltés (Orbán I. 69).

225. Keresd, (N.-Küküllöm.) római családi érmek a segesvári gymn. (Goos Chronik. 32).

226. Apátfalva, (Abtsdorf N.-Szebenm.) 1857 egy serpentin-fejsze, egy csavart bronzgyűrű és bizonytalan rendeltetésű bronztárgy (Arch. f. oester. Gesch. XXIV. 397.) Eleph. primig. és Rhinoc. tichorh. (Erd. muz. évk. V. 122.)

227. Új-Ágota, (N.-Szebenm.) Amphibol szekercze, a n.-szebeni természettud. társ. gyűjtem.

A „Langer Furleng“ praehistoricus cserepek s 2 órányira éjszakra a „Svelwejden steegden“ is. Itt barbar cserepek közt egy római lámpa, 1 bronzvéső, 1 aranykarika találtatott s jutott a Bruckenthal Muzeumba.

228. Erked, (N.-Küküllöm.) trachytgöreléből félig befurt nyéllyekkel ellátott fejsze (Segesv. gym.) Egy előhegyről a malom felett a magaslatra két párhuzamos sáncz u. n. „vár“ (Burg). Ez alatt, valamint a falun felül a vasuti hidnál, a vasut építésekor, tűzpadokat fazekakkal, csuprokkal találtak.

A musnai völgy előtt hatalmas urnák hullámvonalakkal. Innen 2—3 oldalú bronznyilhegyek, 2 vastör s ez több nyíllal a segesvári muzeumba került.

229. Gerdély, (Gürteln. N.-Küküllöm.) a segesvári gymnasiumban egy bronzkardpenge töredék (Chronik Goos 24.) A nagy-szebeni természettud. társulatnál Eleph. primig.

230. Hégen. Henndorf (N.-Küküllöm. keresdi járás) a segesvári gymnasiumban egy sarló töredék és egy hasas 2 fülű urna.

231. Szász-Ujfalu, (N.-Küküllöm.) 1856 egy nagyobb bronzlelet 10, részben elrongált véső, 1 tör darabja, 1 üstfűl gyűrűje, 1

kalapács, 1 öntőlap, 1 öntörög darabja. A hiányzó rész is megke-
rült később. 1861-ben ugyanezen helyen (egyház erdeje) egy a vé-
gén 3 felé ágazó bronzcső, mely az afrikaiaknál használt fu-
vócsővekre emlékeztet. Miután a tárgyak egy része öntési varratá-
val maradt fenn, nem valószínű, hogy itt egy öntő-műhely ma-
radvánnyal állunk szemben. 1868-ban ugyanitt egy hatélű buzogány
(Goos szerint tán rézből). Mindez a segesvári gymnasiumé. (Goos
Chronik 41 l.)

232. Prod (Pruden. N.-Küküllőm.) a segesv. gymnasiumnál am-
phibol fejsze és quarezpalából simitó.

233. Rudály, (Rudeln. N.-Küküllőm.) az ugynevezett „Burg“-
hegy körül sánczöv s azon belől durva cserepek (Goos Chr. 47.)

234. Nethus (Neithausen) a segesvári gymnasiumnál serpen-
tin és amphibol fejsze. A faluba vezető ut szélén katlansirok.

235. Szász-Buda (Bodendorf. N.-Küküllőm.). A „Hessetgraben“-
ból egy graphitos edény (4 csüeskö) jutott 1864-ben a segesvári
gymnasiumhoz. „Im klein Weiher“ sok cserép, disznó-agyar és egyéb
csont 1868-ban egy homokkő-fejsze, 1876-ban egy bronzvéső került
Segesvárra s 1869-ben egy 22 arany nehezékű, végén begörbitett
arany rudat látott innen Goos. (Chronik. 15.)

236. Hétur, (Marienburg. K.-Küküllőm.) A Pipe-Segesvárra ve-
zetőjárás ut készítése közben 1859 májusban egy pipei asszony
egy 6 cm. hosszú vastagságu aranytekereset talált. A kanyarulatok
átmérője 17 cm., az egész 57 cm. hosszú. A végek kigyófejet ábrá-
zólólag ellapulnak. Ez összesen négy spiralis csavarulatot tevő te-
keres karpereczül szolgált s a hunyadmegyei vajdejához hasonlít.
Súlya 20 lat. Ezzel együtt 2 kanalas ezüst fibulát láttam a bécsi
régiséggyűjteményben, hova e lelet jutott. (Seidl Arch. f. oest. Geschichtqu.
XXIX. 320 lap).

237. Nagy-Szóllós, (N.-Küküllőm.) 1865-ben bronzdepot lelet,
mely állott pogácsaalaku öntési rögből, 2 ép és 2 eltörött tokos véső,
3 sarló töredék, 1 karddarab, karddísz és más tárgyakból. (Seges-
vári gymnasium).

238. Kis-Szóllós (K.-Küküllőm.). A Koch A. által (Erd. muz.
V. 224.) említett Eleph. primig. fogon kívül a segesvári gymnasium-
nál Nagy Sándor tetradrachmák.

239. Magyar-Bénye (K.-Küküllőm.) 1879-ben a zalathnai fém-beváltó hivatalnál egy 89¹/₂ karatot nyomó tömör arany-karperecz-czel jelentkezett egy ember. Szerencsére az egyik hivatalnok buzgóságából a n. muzeum is tudomást vett erről, különben ez is beolvad abba a nagy molochba, mely már őskorunk annyi becses reliquiáját semmisíté meg. Törzse lapított, karjai szarvakban hajolnak ki s gazdag ráncz diszitésen kívül 3 sötét, az egész halvány színű anyagától elütő aranszöveget visel. A pipein kívül Kárász Géza szegedi gyűjteményében látni egy szintén erdélyi, de közelebbi lelőhelyéről még se ismeretes karpereczet. A bécsi csász. régiségértárnak Bélyéről (Tolnam.) van még egy hasonló példánya, csak hogy annak szarvai erősebben görbülnek, a vastag sodrony ki van lapítva és hosszában két hornyolatot visel. Diszitéseben a szegélydísz classicus reminiscentiákra vall. Arneht Die Gold und Silbermonumente d. k. k. Münz- und Antikencabinets ez. műve közli. E karpereczekről Hampel József Archaeol. Értesítő 1879. évf. 213—215 l. összehasonlító jelentést adott.

240. Szénaverős (Zendrisc. K.-Küküllőm.) 1878. júliusban 2 láb, mely egy szűk agyagedényben:

1) egy 22·7 lat nehéz 6 fordulatot tevő 4 mm. vastagságú ezüst huzaltekerés. Átmérő 0·108. A végek lapítottak és kigyófejhez hasonló karczolatot mutatnak. Egészen párja a héturinak;

2) egy 6 millim. vastag huzalból álló torques. Végei felé ellapul és vékonyodik s két összetartó kapocsosá alakul;

3) három ezüst sodrony gyűrű vége 6 cm. egyenközűiek s akkor a főkengyelre csavarodnak. Átmérő 0·69, 0·7 és 0·72;

4) egy 0·355 cm. hosszú láncz 2 mm. vastag ezüstsodronyból;

5) egy ezüst lemezből készült fibula hosszúra nyújtott kengyellel, áttört toronnyal és félkörű dombor hátlemezzel (Correspondensblatt des Vereins für. Siebenb. Landeskunde. I. évf. 85 l.)

241. Hasság (Hasehagen. N.-Küküllőm.) 1 kettős élű fejsze rézből és egy bronzvéső a medgyesi gymnasiumban (Goos Chron. 27.).

242. Eczel (Hetzeldorf. N.-Küküllőm.) 1 amphibol fejsze a n.-szebeni természettud. muzeumban. A bécsi csász. régiségértárban 1 szögletes huzal bronzkarperecz, Oberth lelkésznél 12 csillagos bronzbuzogány, 1 dudoros karperecz, 1 lándzsavég; a medgyesi gymnasiumban 1 tokos véső, 2 keskeny véső, 1 La Thene modorban ké-

szült vaslándzsavég. Az u. n. Hadoschwald 32 ezer □ öl területen körül van sánczolja s ebben durva cserepek jönnek elé (Jahrb. d. k. k. C. 1856. 20. Katal. des Antikenk. Pag. 313, 1405.

243. Bázna (Bassen. Kis-Küküllöm.) Neigebauer szerint bronz-edényeken kívül valami 100 nyílhegy, (szintén bronzból) jött itt elé. (Neig. Dacien 291).

244. Nagy-Kapus (N.-Küküllöm.) a Bruckenthal muzeumban markolatával együtt egy darabból öntött bronzkard.

245. Karácsonyfalva (Kis-Küküllöm. hosszuasói) 1859 egy ezüst fibula töredéke Bruckenthal muzeumban.

246. Mihályfalva (N.-Küküllő völgy) Az itt előforduló katlan-sírokból 2 kőfejszéről értesültem.

247. Medgyes (N.-Küküllőmegye). A medgyesi gymnasiumban egy bronz-czelt és egy 16·5 hüv. magas szép graphitos anyagból készült urna. A bécsi csász. régiségtárban külön etüiben elhelyezve láttam az 1829. talált ezüst kincset. Fibulák: több karperecz, csingök sodronyból, tekercek, övecsattok (Catal. d. k. k. Antiken k. 377, 79. Arneth Gold u. Silber. 98. sz. a. Goos Chronik 36.)

248. Szász-Ivánfalva (Eibesdorf, Bolyavölgy, Nagy-Küküllöm.) 1855-ben 40 ezüst consularis és családi denár (Arch. f. Ldkde N. T. II. 442.).

249. Nagy-Bun, (N.-Küküllöm.) a Dealu Dobiloru esuszamlása következtében durva cserepek és bronznemük jöttek napfényre, környékén tetradrachmák és római családi denárok.

250. Asszonyfalva. (Frauendorf. N.-Küküllöm.) Kis-Selyk-felé a Küküllő palpartján, 3 egyenkint 120 négyszögű hármasszanczolás (Jahrb. d. k. Central Comm. 1856. 20.) 1811-ben ΚΟΣΩΝ feliratu aranyak (Neigebaur Dacien 254.). Egy 39 cm. hosszú réz kettős szekereze a Bruckenthal muzeumban (Sibenb. Arch. N. F. X. 14 megjegyzés). A legfontosabb és az erdélyi medenceze őskorára kiváló jelentőségű lelet 563 római ezüst dénár. Ebből 9 consularis dénár K. e. 217. (537 a város építése után) 4·07—3·5 gr. súlyú és 87 családi érem 151 fajból 550 példányból. A lelet a dénárnak $\frac{1}{84}$ fontra történt reductiojáig vagy is Kr. e. 217-ig terjed és a triumviratus érmeivel Kr. e. 49-tel végződik¹⁾.

¹⁾ Ueber einen Fund römischer Consulardenare v. Carl Werner. Archiv. des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge XIV. Bd. 1. Heft 1877. 1—46 lap.

251. Magyar-Zsákod. (Kis-Küküllőm.) a segesvári gymnasiumnál két szépen alakított füles bronzvéső. Orbán szerint (Székelyföld I. köt. 155.) a falutól éjszakra látszó Várashegyen sok kezdetleges cserép.

252. Panád. (Kis-Küküllőm.) a kolozsvári Muzeumba egy bronzvéső. A nagy-enyedi gyűjteményben 35 cm. hosszú bronzkard penge vasmarkolattal.

253. Czikmántor. (K.-Küküllőm.) Goos Chronik szerint a Hagma hegyen urnák és görög ezüstérmek.

254. Vámos-Udvarhely. (Kis-Küküllőm.) utépitéskor sok bronzfejsze és véső fordult elő. Egy fejsze (a maiakhoz hasonló) a segesvári gymnasiumnál.

255. Tordátfalva. (Udvarhelym.) a kolozsvári Muzeumban egy bronzczelt.

256. Tobsdorf. (N.-Küküllőm.) 2 bronzczelt, 2 bronz üstfűl, egy 12 csillagú buzogány a segesvári gymnasiumnál, 2 fibula másfelé került.

257. Garád. (Stein. Nagy-Küküllőm.) 3 bronzczelt, 2 kardtöredék, 1 nyílhegy, 1 kés, 1 lándzsahegy (Transsylvania II. 1833. 275.) Jahrbuch der kais. Centralcommission zur Erforsch. und Erhalt. der Baudenkmale 1856 és Archiv für Landeskunde, neue Folge IV. 1856. IV. t.

258. Boldogváros (Seligstadt.) (N.-Küküllőm.) a segesvári gymnasiumnál bronzfibula.

259. Schweischer. (N.-Küküllőm.) bronzczelt a segesvári gymnasiumban.

260. Sárpaták. (N.-Küküllőm.) bronztőr a segesvári gymnasiumban.

261. Segesd. (Schaas) (N.-Küküllőm.) 2 római családi érem ugyanott.

262. Sáros. (N.-Küküllőm.) az erdőben a cigányok két kupdad (6 etrusk) bronzsisakot találtak bronztárgyakkal. Ebből az egyik sisak 1 csatabárdal, 2 lándzsahegygyel Aekner M. gyűjteményéből a n.-szebeni természettud. egylethez jutott. A más sisak, melyben 30 bronzczelt volt, Hannoverába jutott. 3 czelt, egy fibula töredék több más bronztárgygyal, a Bruckenthal muzeumban Transsylyv. II. 274—77. Neigeb. 275. Jahrb. 1856, 29 Auhk. t. 274.

263. Vérd. (N.-Küküllőm.) A Koch Antal által feljegyzett *Elephas primigenius* és *Bos urus priscus* mindkét szarvval ellátott koponyáján kívül (melyek a n.-szebeni természettud. társulat muzeumában láthatók), az Ueshet határon 1865. egy kerek sorban 2 esinos véső, több korongos fejű és concentricus barázdákkal díszített tű, egy nagy tű, több bronzöntési rög összesen 10 font súlyban, a Bruckenthal muzeumba (Archiv f. Landeskunde, Neue Folge X. 36. 29. megjegyz.)

1876. Juliusban Melzer János a Hortobágy felé néző hegyháton ekéjével egy bronzkincset feszített fel. Ebben egy darab 25 cm. hosszú kétélű rézesákány (nyéllyukában eltörve) egy második 17 cm. hosszú töredék egy 13 cm. hosszú és egy 6 cm. hosszú kétélű fejszetöredék. A szép patinával benőtt lelet 2-6 kilogram súlyú, s a segesvári gymnasium tulajdona.

264. Volkány. (Wolkendorf N.-Küküllőm.) egy bronzvéső a segesvári gymnasiumnál.

265. Baromlak. (Wurmloch. N.-Küküllőm.) Goos Chronikja szerint Obert lelkésznel egy bronzfibula, karperecz és egy bemetszésekkel ékitett ismeretlen rendeltetésű bronzeszköz. A medgyesi gymnasiumnál 1 kőfejsze (Programm 1868/69). 1875-ben (a Hall határon) Pelger kántor két fazekat (egyik egy kőlapon, a másik ennek fedő kölemezén s az is kővel fedve) lelt. Az első mellett egy bronzfejsze feküdt.

266. Riomfalva. (Reichsdorf. N.-Küküllőm.) 1859-ben 20 barbar ezüst II. Fülöp tetradrachma. Avers Jupiterfej jobbról. Revers, egy lovas jobbra kezében ággal, a ló alatt koszoru. Körirat visszafelé. *YIITIAIΘ*. Jó nyomás és megtartottság. (Archiv für oesterr. Geschichte XXIX. 321.)

267. Kis-Prepostfalva. (Klein Probstdorfé) nagy-sinki járásban: a Bruckenthal muzeumban amphibol fejsze, 1 Rhinoc. tichorh. és *Cerv. capreolus*. Utóbbi Koch is felemlíti.

268. Nagy-Ekemező. (Gr. Probstdorf. Nagy-Küküllőm.) 5 kőfejsze, 3 serpentin, 1 amphibolit a Bruckenthal muzeumban, 1 más a medgyesi gymnasiumnál. Nagy Sándor arany s macedon tetradrachmák; pálczaforma eszköz öntésére szolgáló öntő minták (Mittheil d. kk. Centr. Comm. 1857. 167, 330, 1858, 335, 1859. 226 Seidl. Archiv f. oester. Geschichte XXIV. 395.)

269. Pipe. (Kis-Küküllőm.) 1850 egy kívülről bemetszésekkel ékített, végein kikanyarodó tömör arany karperecz (66·5 arany súlyú) került a bécsi régiségárba (Catal. des Antikenc. 345, 38.) Ponczokkal bevart diszítést látunk szarvakban végződő nyílt karjain s e tekintetben közel rokona a n. muzeumba került magyar-bényei (Kis-Küküllőm.), a miavai és fokorini karpereczeknek (L Hampel Arc. Ért. 1879. év 213—215.)

270. Kis-Selyk. (N.-Küküllőm.) a medgyesi gymnas. 2 bronz-veő; a Nagy-Küküllő-felé szép földvár.

271. Nagy-Selyk, a segesvári gymnasiumban egy darab 11 arany nehezékű sodrony aranykarika. A Bruckenthal muzeumban kétszarvu arany nehezék.

272. Rüss. (N.-Szebenm.) a n.-szebeni ev. gymnasiumnál rézkarperecz. (Programm 1864/65.) két bronzczelt 1871/72 Progr. (T) Eleph. primig (Koch Erd. Muz. V. 122.)

273. Vizakna. Mióta Bakk Endre plébános úr megkezdte kutató tevékenységét: Vizakna a legérdekesebb régiségi telepek közé emelkedett. Az őskor után a római foglalás emlékei egyaránt jelentkeznek itt, sőt Bakk plébános úr gyűjteménye ujabkori leletekben is bővelkedik. Koch Antal jelentésébe a nagy-szebeni Bruckenthal muzeumnak egy sötétzöld egyenletes lágy serpentinből készült baltával szerepelt Vizakna. Azóta a kő és feineszközök ott nagyon felszaporodtak s Teutsch superintendens 1878 aug. 15-ki eszközölt ásatásairól a Correspondenzblatt 1878 november 8-ki számában referált, leleteit a Bruckenthal muzeumba helyezve.

Bakk úr a Pápista dombon talált thasosi tetradrachmákon kívül egy a melegföldvári és nyáradgálfalvi mellé sorozható szép (trachyt) kőbuzogányt talált a Sóbánya patakában. Ennek alakja is lapított s ezen is négy sugárszerű pontossággal elhelyezett, szép dudort látunk; kőfejszéket talált a Kacsulata aljáról, vésőket a bányák körül. Említést érdemel a Simial nevű határrész bronz lándzsahegye, a Táborhely kőeke, egy 6·5 cm. magas, 2·5 cm. öblü bronzkalapács, valamint a Nádas északából nyert bányászkalapács ékelő kapa vasból. A város területén s a körülornasirokból szép collectiot gyűjtött Bakk plébános úr; római téglá és edénytöredékei a Pápista dombról származnak, hol egy bélyegzőt és egy ezüst legionarius jelvényt is kapott.

274. **Segesvár.** (N.-Küküllőm.) 2 amphiból kőfejsze tűzkőszilánk. Dyrhachiumi drachmák, II. Fülöp tetradrachmái, római családí érmek és egy bronz tálacska — mely azonban elveszett — mutatkoztak a város különböző pontjain.

VII. Fehér Körösvölgy.

275. A Fehér-Körös alsó részéről Guravójról (Aradm.) ismerünk őskori tetradrachmákat. Ott 1850-ben utépítéskor 2' mélyen 70 apolloniai érem merült fel 1 ezüstsodrony tekeres töredékével, 2 ezüst karikával (fülönfüggő forma), melyekről ezüst peczkek csüngnek le. (Seidl Arch. f. oest. Geschichte VI. k. 237. s még fontosabb XV. 321.) A felső Körösvölgyről összeszerzett gyér adataim következők.

276. **Mihályfalva.** Hunyadm. (Micheleny) egy szép nagy fejse quareziporphyrból. Nyéllükánál kissé megsérült. Hesky zalatnai bányaiagazgató ajándékából a dévai muzeumé.

277. **Körösbánya:** egy trachyt fejsze Kovács Ferencz marosvásárh. gyűjtem. Ugyanitt aranymosás, mely származását a római időknél régibbre viszi vissza. Ebből 3 bányászszobrot találtam s szálítottam a dévai muzeumba.

278. **Karács.** Körösbánya szomszédságában, ősi aranybányái körül egy szépen csiszolt, derékben a nyélbe foglalás czéljából bemélyített diorit kalapács. Igazi primitív bányász Schlegel s mint ilyet az Akademiának is bemutattam¹⁾. Herepey-féle gyűjt. N.-Enyeden.

279. **Pogyele.** Brádtól délnyugatra. A falu feletti mészszikláknál 1868-ban barnakőbányászat közben egy kis edényt találtak bronzeszközökkel. Ez eszközöknek utolsó töredékét, egy barázdált karperecz részletét láthatám csak; a többi megsemmisült. Az általam látott töredék a potságai (Aranyosvölgy) karpereceihez hasonlóan volt díszítve.

280. **Alsó-Grohot.** A Fehér-Körös és Kis-Aranyos (Vidra) közti vízvázlatzó déli lejtőjén Alsó-Grohotnál egy sziklaszoros szolgál át Bulzesdre. Ennek felső végénél egy hidformán behajló szikla, melyet

¹⁾ Praehistoricus arany- és vaskőbányászati eszközök. Archeologiai közl. XIV. köt. (1886) különlenyomat 7. lapja I. tábla 5 rajz.

Podunak is hívják, rosszul égetett, kezdetleges készítésű cserepeket szolgáltatott birtokomba.

281. Zarándból, Körösbánya vidékéről Herepey K. gyűjteményében 1 hatyu alaku bronz fogas fog jött elé.

VIII Zsilvölgy.

A déli Kárpátok mélyén elrejtett nyugat-keleti irányu Zsilvölgy, mely a sokkal hosszabb s keletre folyó Oláh-Zsil és a rövidebb Magyar-Zsil mellett fejlődött ki, ősidők óta egyik közvetítő utja vala az Al-Duna és Marosvölgy lakóinak. A közlekedés máig gyalog, vagy lóháton történik a Strázsa hegyen át (vulkáni hágó) s az Egyesült Zsil mentén kivezető Szurduk szoros utja csak évek múlva lesz a forgalom számára megnyitható. Ez elzárt vidékről a vasut megnyilta óta kezd fellebbenni a fátyol. Gyér adataink ezek:

282. Petrozsény. a) A vasuti állomás területének kiegyengetése alkalmával 1869 augusztus 25-én egy durva cserép fazékban több mint 200 darab II. Fülöp-féle tetradrachma utánzatra akadtak a munkások. Mindannyi kitűnő ezüsből, de kezdetlegesen készült s némelyiken a *ϕΛΑΙΗΗΘΥ* jól olvasható s másokon már elmosodtak a betűk, s ismét másokon a tudatlan utánzó által minden értelem nélkül rávert vonalak látszottak. Bielz Albert, ki e leletről az Archiv d. Vereins für Landeskunde, Neue Folge XI. k. 1873. 454—468 lapján Dakische Tetradrachmen című értekezésében kimerítőleg szólt, azt állítja hogy Nagy Sándor-féle eredeti tetradrachmák is fordultak elé. Ilyen valóban a dévai muzeumba is került. Goos 50 darabot látott e leletről s mindenik be vala vésve, mint a csáklyakői tetradrachmáknál is említettük. E bevágás jelentőségét nem könnyű megfejtetni, de mégis ideiglatjuk Finály H. nézetét, ki szerént az ezüst finomságát vették ez éles metszettel gyakorlati próba alá. Mások véleménye odairányul, hogy ezzel forgalmi elavultságukat jelezték. (E leletről A magyar orvosok és természetvizsgálók munkálatai Pest XIV. k. 1869. 93 lap 4 sz. Archaeol. Értesítő 1870. 28—29.)

b) Petrozsény határából a Csetátye Boli barlangot kell felemlítenem, mint a hol ismét jellemzetes praehistoricus cserepeket találtam. A Boli barlanggal szemben emelkedik a Boli nevű

mészakup, a melyen faragott kockakövekből egy őrtorony állott. Ez őrtornyot épen akkor látogatám meg, mikor az utolsó kockákat onnan egy vasuti vállalkozó részére leguríták, s rövid jelentésemet a hunyadmegyei tört. régészeti társulat III. évkönyvében (1886.) közöltem. Tulajdonkép e hegy viseli a Cetáte Boli (Boli vár) nevet s ez hibás használat folytán ragadhatott át a közel barlangra. A hegyen a római foglalás előtt állhatott egy a krivadiához hasonló őrtorony s ahhoz sziklába vágott ösvény vezetett fel. Különben teljesen hozzáférhetetlen vala, s napjainkban is csupán a keleti oldalon juthatunk a fák segítségével fel oda.

c) A hegy alatt, a mai alagut kijárójánál, a Banyicza patak mellett a terület kiegyengetése közben számos vaseszközre akadtak volt a munkások. Néhai Maderspach Victor, a lelet tanuja, tájékoztatott engem arról s elég kár, hogy a hunyadmegyei tört. régészeti társulatnak a báró Klein örökösöknél, mint az akkori fővállalkozó utódainál megindított nyomozás sikertelenül maradt, s eredeti példányt a sokféle fejsze, véső, csiptetőből alkalmam nem vala látni.

283. Petrilla. A Kis-Zsil (Zsijec) mellett mutatkozó mélyedéseket Neigebaur, úgy látszik szóbeli közlés alapján, nem tudta meghatározni¹⁾. Ackner 1838-ki utazásában szintén sikertelenül látogatta meg azokat, s 1856-ban Bécsbe küldött jelentése ad kellő felvilágosítást ezekről. Én még 1879-ben megjárva e területet, aranymosási maradványnak nyilvánítám azokat. Ugyanakkor a brassói kohós és bányatársulat petrozsényi igazgatóságától egy fenyőhasábot vettem át, mely nyilván részletét képezé a vízvezető csatornázatnak. Azóta Tallatschek Ferencz bányaigazgató beható figyelmet fordítván az ott folyó szénfejtési munkálatok leleteire, végre mult évben egy hatalmas vaskapát sikerült ott megmentenie. Erről a hunyadmegyei történelmi régészeti társulat 1886 deczemberi gyűlésen előadást is tartott.

284. Vulkán. A kolozsvári muzeumban egy nagy szekercze és egy mamuth fog látható innen. (Erd. Muz. V. 126.) 1858-ba egy vulkáni ember Szászvároson következő érmeket árusítá el: 47 római családi denar, 2 császári érem, 1 Augustus, 1 Tiberius, 1 Germanicus, 2 Galba, 1 Otho, 3 Vitellius, 29 Vespasian, 8 Titus, 1 Julia (Titus neje, 5 Domitian-féle¹⁾).

¹⁾ Dacien Kronstadt 1851. 86 lap 13 sz.

¹⁾ Mittheil. d. k. k. Central Commission 1856. 153. Seidl Archiv f. oester. Geschichte XXIV. 386.

285. Lupeny. (Zsil Farkaspartak). A vulkáni vesztegintézet számára 1879-ben fogantatba vett téglavetés alkalmával a hivataltól nyugatra, de lupenyi határban, egy aranyozott bronzszobrot találtak. Ez Maderspach Victor ajándékából 1884-ben a dévai muzeumba került. Aranyozott mellképe Marsnak, ki baljával melle fölé paizst tart. Felfüggesztésre szánt szoba-, vagy asztaldísz lehetett. Egészen párját láttam a bécsi csász. muzeumban. Ilyen arczkifejzéssel, csakhogy teljes alakban a müncheni és madridi muzeumok is mutatnak fel. Arest, sőt Bécsben is van még egy teljes példány.

A dévai muzeum példánya a Kr. e. IV. századra görög mű, s az aranymosás révén juthatott az Oláh Zsil völgyére. Röviden fel-
említi az Archaeol. Értesítő XIII. k. (1879) 79. l.

286. A Zsilből az Archaeologiai Közöny. VII. kötet 198 lapja sok kőfejsze leletet említ fel. Ezek hollétét nem ismerem.

Legyen szabad itt megjegyzésképen betoldanom, hogy Hunyad-megyének fennebb összegelt 68 illetőleg a glodi s karácsonfalvi, boiczai, algyógyi, erdőfalvi, nándori barlangtelepekkel, 74 őstelepe a Torma Zsófia által oly kimerítőleg ismertetett Tordossal, a Koch Antal jelentésében foglalt s nálam új leletekkel nem szereplő Szászváros, Valye-Reu, M.-Illye, Veczel lelőhelyekkel szaporodott ősemlékei állomásai, a Fehér-Körös mellől külön elé számlált telepekkel s a Zsilvölgynek 5 lelőhelyével együtt összesen 91-re szaporodott, s így az erdélyi medence egyik legsűrűbben lakott vidéke vala már az őskorban.

(Harmadik és befejező közlemény a jövő füzetben jó)
